

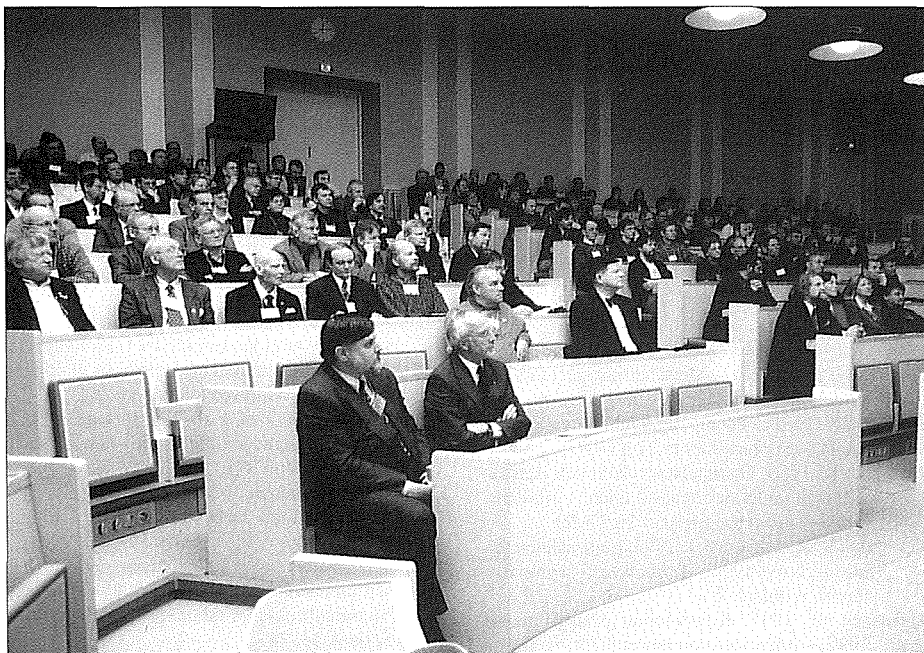
Rengastus 100 vuotta – juhlakokous

Rengastuksen 100-vuotisjuhlakokous pidettiin Helsingin yliopistolla 13.–14.2.1999. Kaksipäiväisessä kokouksessa kuultiin yliopiston päärakennuksen suuressa luentosalissa 10 esitelmää (ohjelma ohessa), joista seitsemän esitellään seuraavilla sivuilla olevissa artikkeleissa. Kokouksen avaussanat lausui rengastustoimiston johtaja Pertti Saurola. Ensimmäisen kokouspäivän puheenjohtajana toimi Heikki Lokki. Päivän päätteeksi vietettiin iltaa Luonnontieteellisen keskusmuseon tiloissa. Toisen kokouspäivän puheenjohtajana toiminut Hannu Pietiäinen kokosi kokouksen annin yhteen. Rengastajakokouksen kuvat on ottanut Atte Rusanen.

Avaussanat / Pertti Saurola

”Luonnontutkimuksen ennennäkemätön nousukausi tällä vuosisadalla on suoraa jatkoa sille kausaaliallyttisen tutkimuksen läpimurrolle, joka tapahtui edellisen vuosisadan jälkipuoliskolla. Vuonna 1899 lintutieteilijät saivat käyttöönsä alansa kaikkien aikojen suurimman menetelmällisen uudistuksen, lintujen rengastuksen”. Näin kirjoitti kaksi vuosikymmentä sitten professori Lars von Haartman, joka oli puolen vuosisadan ajan suomalaisen lintutieteen valovoimaisin kiintotähti.

Yksittäisiä lintujen merkintäkoikeita tehtiin jo 2 000 vuotta sitten Kiinassa, 1 100-luvulla Japanissa ja viime vuosisadalla eri puoli Eurooppaa. Tieteelliseksi menetelmäksi rengastus kuitenkin kelpuutetaan vasta vuodesta 1899 lähtien, jolloin tanskalainen lehtori Hans Christian Cornelius Mortensen (1856–1921) merkitsi valmistamallaan alumiinirenkailla 165 kotipihansa pöntöistä pyydystämäänsä pesivää kottaraista. Renkaiisiin oli kaiverrettu yksilöllinen numero ja Mortensenin osoite. Kokeilu onnistui, löytöilmoituksia alkoi kertyä – uusi menetelmä lintujen muuton tutkimiseksi oli syntynyt!

Rengastus 100 vuotta -kokouksen ensimmäinen päivä.

Rengastuksen 100-vuotisjuhlakokouksen ohjelma

Intendentti **Pertti Saurola** (Rengastustoimisto): *Juhlakokouksen avaus*

Rehtori **Kari Raivio** (Helsingin yliopisto): *Helsingin yliopiston tervehdys*

Intendentti **Torsten Stjernberg** (Eläinmuseo): *Johan Axel Palmén, rengastuksen uranuurtaja Suomessa*

The President of Euring, Dr. **Fernando Spina** (Italia): *The present role of ringing in the study of bird migration*

Intendentti **Pertti Saurola** (Rengastustoimisto): *Mitä rengaslöydöt kertovat petolintujemme elämästä?*

Akatemiaprofessori **Rauno Alatalo** (Suomen Akatemia): *Teerikoiraan elämäнкаari*

Johtaja **Juhani Lokki** (Luonnontieteellinen keskusmuseo): *Verkkorengastajan haaste: koska hyönteissyöjiä muutto alkaa?*

Kalastaja **Pentti Linkola** (Vanajanselkä): *49 vuotta rengastustoimiston palveluksessa*

Professori **Markku Orell** (Oulun yliopisto): *Tiaispopulaatiot tutkimuskohteina: rengastusta ja molekyyli­genetiikkaa*

Tutkimusprofessori **Harto Lindén** (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos): *Eläinten merkintä riistan­ tutkimuksen työvälineenä*

Professori emeritus **Seppo Sulkava** (Oulun yliopisto): *Luita, sulkia ja karvoja – mitä rengastajien keräämät saalistähteet kertovat petolintujen ravinnosta viiden vuosikymmenen aikana?*

Lääninympäristöneuvos **Iikka Stén** (Tiusala): *Olen rengastaja 243. Miksi?*

Heti vuosisatamme alkuvuosina rengastusmenetelmä otettiin käyttöön monissa Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa. Suomessa ensimmäiset kokeilut tehtiin vuonna 1912, mutta virallisesti rengastustoiminta alkoi maassamme 1913, jolloin Helsingin yliopiston eläintieteen professori Johan Axel Palmén aloitti lintujen merkinnän nimellä ja osoitteellaan varustetuilla yksilöllisillä alumiinirenkailla. Vuonna 1924 Helsingin yliopiston eläinmuseo otti vastuulle renkastustoiminnan organisoimisen Suomessa. Vähitellen syntyi nykyinen renkastustoimisto, Suomen renkastuskeskus, joka on EURING:in, Euroopan renkastuskeskusten unionin täysivaltainen jäsen.

Tällä hetkellä renkastustoimiston toiminnasta vastaa viisi vakinaista virkailijaa. Varsinainen maastotyö eli lintujen pyydystäminen, käsittely ja renkastus on sen sijaan vapaaehtoisten, mutta tiukat tutkinnot läpäisseiden renkastajien varassa. Renkastajien ”luottamuselimenä” ja renkastustoimiston käyttämänä asiantuntijapaneelina mm. renkastuslupia myönnettäessä toimii vuosittain valittava Renkastajatoimikunta.

Ruotsissa selvitettiin vuonna 1997 renkastajien tekemän työn rahallinen arvo. Tulokseksi saatiin 35 miljoonaa kruunua eli 25 miljoonaa markkaa vuodessa. Suomessa vastaava selvitys on tekeillä, mutta sen tulokset eivät vielä ole tiedossa. Renkastajat ovat lintuharrastajien ammattitaitoinen ydinjoukko, joka varsinaisen renkastustyön lisäksi osallistuu tehokkaasti

myös muihin Luonnontieteellisen keskusmuseon johtamiin seuranta- ym. projekteihin.

Rengastus on keskeinen menetelmä monella lintutieteen osa-alueella. Rengastuksen 100-vuotisjuhlakokouksessa pidettävät esitelmät pyrkivät valottamaan renkastuksella saatuja tuloksia ja renkastajan työtä mahdollisimman monipuolisella tavalla.

Yhteenveto / Hannu Pietiäinen

Olemme juhlineet renkastuksen satavuotista historiaa merkittävällä foorumilla: Helsingin yliopiston päärakennuksen suuressa luentosalissa. Voimme olla ylpeitä harrastuksemme ja työmme nauttimasta arvostuksesta. Helsingin yliopiston rehtori Kari Raivio osoitti sen puheenvuorossaan.

Tämä tilaisuus liittyy upealla tavalla yhteen suomalaisen renkastushistorian alun ja nykypäivän – kuten lienee ollut tarkoituskin. Torsten Stjernbergin esityksestä opimme, että Helsingin yliopiston professori J. A. Palmén toi lintujen renkastuksen Suomeen. Helsingin yliopiston osana toimiva Luonnontieteellisen keskusmuseon Renkastustoimisto jatkaa työtä.

Vaikka renkastuksen organisaatio liittyy yliopistoympäristöön, renkastus toimintana on ennen kaikkea vapaaehtoisten harrastajien varassa. Tässä maassa käytetään vuosittain käsittämättömän paljon aikaa ja resursseja, jotta lintuja saataisiin kiinni ja niiden jalkaan voitaisiin kiinnittää

pieni metallirengas. Pohdimme kerran ystävänä Heikki Kolusen kera viirupöllötutkimukseemme käyttämämme ajan kustannuksia. Olemme maastossa pääosin viikonloppuina ja juhlapyyhinä, joten tuntitaksa on hieman normaalia korkeampi. Melko pian tulimme siihen tulokseen, että jos meidän pitäisi maksaa itsellemme palkkaa, meillä ei olisi varaa omaan työhömmö.

Mikä saa ihmisen toimimaan tällä tavalla? Pentti Linkola ja Ilkka Stén kertoivat asiasta tyhjentävästi ja koskettavasti. Meillä jokaisella on omat motiivimme ja oma hiljainen historiamme, jota ei voi toiselle selittää. Koska renkastus on inhimillistä toimintaa, siihen liittyy koko ihmisen tunteiden kirjo. Olen itkenyt katkerasti jouduttuani lopettamaan minun vuokseni jalkansa katkaisseeseen leppälinnun. Olen nauranut riehakkaasti saatuaamme kiinni ensimmäisen omassa pöntössä pesineen viirupöllönaaraan. Olen järkyttynyt, kun viirupöllönaaras iski ja sai veren valumaan kasvoilleni. Olette varmasti kanssani samaa mieltä, että meidän kaikkien elämä on rikastunut tavattomasti tämän satavuotiaan keksinnön ansiosta.

Rengastus on hyvin moniulotteinen ilmiö. Rengastus on toisille harrastus, toisilla lintujen renkastaminen liittyy työhön. Harrastajiaakin on monenlaisia. Yhdelle riittää muutaman rastaspoikueen renkastaminen vuodessa, toinen saa tyydytyksen vasta renkastettuaan satoja tai tuhansia yksilöitä. Olenpa joskus kuullut väitettävän, että renkastuslupia on anottu ja saatu vain renkastusluvan itsensä vuoksi. Oli miten oli, suunnitelmallinen harrastus tuottaa korkeatasoista tulosta. Juhani Lokin pitkäaikainen verkkorenkastus on tästä mainio esimerkki.

Työhönkin renkastus voi liittyä kovin monella tavalla, kuten Rauno Alatalon ja Markku Orellin esitelmissä kuulumme. Rengastus on keino erottaa yksilöt toisistaan, jolloin yksilöiden käyttäytymistä eri tilanteissa voi analysoida järkevällä tavalla. Rengastus voi toisaalta tuottaa aineistoa, joka kertoo oleellisia seikkoja tutkittavan lintupopulaation elämästä ja kuolemasta.

Rengastuksen työhön kokevat konkreettisimmin renkastustoimiston työntekijät. Ilman Pertti Saurolan, Jukka Haapalan, Seppo Niirasen, Pekka Puhjon ja Jarmo Ruohon ammattitaitoa emme saisi renkaita, emmekä tietoja löydöistä tai kontroleista. Täytyypä myöntää, että joskus emme edes muistaisi palauttaa renkastustietoja, elleivät he muistuttaisi asiasta...

Pertti Saurola puhuu, muut kuuntelevat.

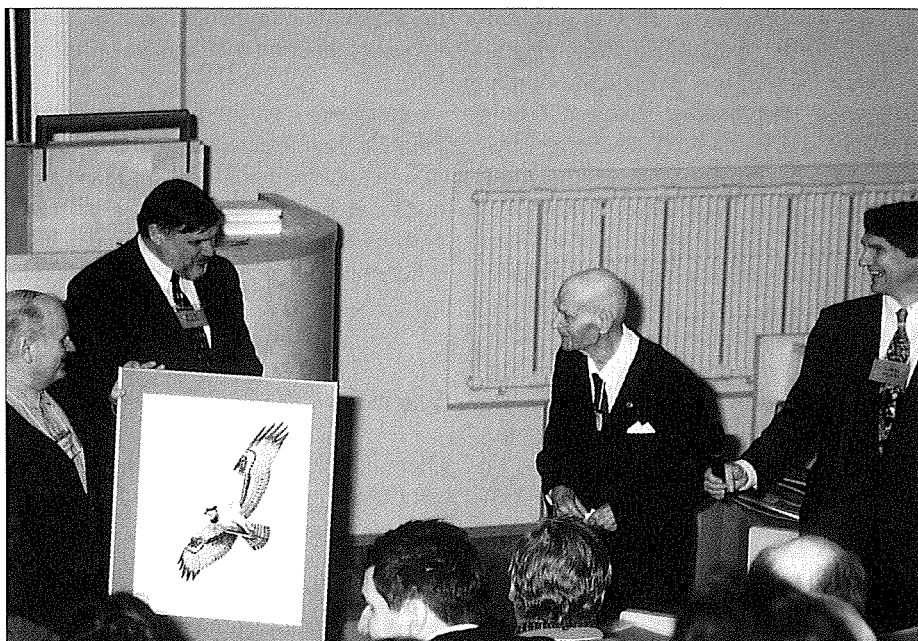
Rengastustoimiston tiedostoissa on valtavasti käyttökelpoista tietoa odottamassa oivaltavaa analysoijaansa. Olisikin ehdottoman välttämätöntä saada rengastustoimistoon päätoiminen tutkija työstämään vuosikymmenien aikana kertynyttä aineistoa. Tässä konkreettinen haaste tulevaisuuteen!

Koska linnut eivät onneksi piittaa ihmisen poliittisista rakenteista, rajoista tai direktiiveistä, rengastus on aidosti kansainvälistä yhteistyötä. Ajatelkaapa vain millainen kansainvälinen infrastruktuuri vaaditaan, jotta Etelä-Afrikassa kontrolloidusta lapintiiirasta saadaan tietoa linnun rengastajalle. Olen kuullut tarinan, jossa suistamolaisemäntä päivitteli sitä, kuinka Lauri Leikkosen rengastaman variksen kohtalosta välitettiin tieto Saksanmaalta saakka. Onhan siinä toki ihmettä kerrakseen. Maailman ja sen tapahtumien mittakaavan hahmottaminen voi olla vaikeaa, jos elämänpääpiiri rajoittuu kotipitäjään. Rengastus jos mikä avartaa maailmankuvaamme.

Fernando Spinan esitelmässä kuulumme malliesimerkin kansainvälisestä yhteistyöstä. Kansainvälistä näkökulmaa peräänkuulutettiin myös Harto Lindén vesilintujen metsästyksen yhteydessä. Linnut kuuluvat kaikille, eivätkä kenellekään. Meillä on vastuu oman maamme pesimäympäristöjen tilasta. Huolehtimalla hyvin omasta ympäristöstämme me voimme vaatia muilta kansakunnilta toimia, jotka turvaavat muutoinaikaiset levähdys- tai talvehtimisalueet. On kuitenkin muistettava, että niin kauan kuin Suomessa sallitaan eräiden vesilintujen kevätmetsästys tai metsien hakkuissa ei välitetä tuon taivaallista lintujen pesimärauhasta, meillä ei ole varaa liian rehvakkaaseen oppimestarimaisuuteen.

Metsään päästyään rengastaja on helpposti säilytettävissä tekemään kaikenlaista muutakin kuin pelkästään rengastamaan rastaanpoikia. Linnuista määritetään tietysti ikä ja sukupuoli. Yhä useammin ne mitataan ja punnitaan. Petolinnunpesistä kerätään kuoriutumattomia munia, jotka joskus lämpimässä autossa mukavasti poksahden sulostuttavat aromillaan kotimatkan. Viitseliäs rengastaja kerää haukanpesiltä ravintönäytteitä, joista on paljon iloa, kuten Seppo Sulkava meille osoitti. Into ja tarmo ei rengastajalta lopu.

Olemme yhdessä juhlineet rengastuksen satavuotista historiaa. Olemme kuulleet antoisia ja koskettavia esitelmiä.

Juhani Koivu (vasemmalla) ja Juhani Lokki luovuttivat sääksitalun rengastaja Lauri Leikkoselle, oikealla ensimmäisen kokouspäivän puheenjohtaja Heikki Lokki.

Rengastajapokaali luovutettiin illanvietossa Martti Hariolle.

Kokoontumalla yhteen olemme voineet kertoa toinen toisillemme kokemuksistamme ja muistella menneitä vuosia. Olemme saaneet voimaa yhteisestä harrastuksestamme. Tällainen tilaisuus ei synny tyhjästä, jonkun täytyy järjestää se. Rengastuksen 100-vuotisjuhlakokouksen organisoivat hyväntahtoisen itsevaltiaan ottein Pertti Saurola. En ole aikaisemmin yhteneväisessä maininnut Peraa. Tein sen tarkoituksella, koska jättämällä maininnan loppuun, sain pidettyä katsaukseni järjelli-

sissä mitoissa. Kyllähän te tiedätte Peran ansiot vallan mainiosti. Muutama asiaan kiinnittäisin huomiota: kenen muun kuin Peran maastouskottavuus olisi riittänyt jokseenkin aukottoman sääksenpesien tarkastusrumban organisoijaksi? Kenen muun karisma olisi riittänyt innostamaan rengastajat työhön, jonka tuloksena Suomessa on ymmärtääkseni maailman paras petolintujen seurantajärjestelmä? Pertti, kiitos sinulle työstäsi rengastuksen hyväksi!